

NTAK EMI UTIN AKAFIAKDE EDEM

2 Ndidem 20:1-18; 2 Chronicles 32:26, 31-33

ỌYỌHỌ UKPEP-ŃKPỌ 345

Eke Mkpawara

IKỌ IBUOT: “Mmokok mkpe-ubok fo, mmokut mmọn-eyet fo; sese nyanam udọnọ okure fi” (2 Ndidem 20:5).

Etop

Hezekiah ọkọbọ esen etop. Isaiah, Anditiñ ntiñ-nnim ikọ eke Abasi akada ọsok enye. Etop emi okoto Abasi. Hezekiah ọkọdọdọnọ ke ini Isaiah akakade ndise enye. Nte Hezekiah okopde etop emi enye ọwọnọrede iso esie ese ibibene, atua eyet onyūn ọbọn akam. Nso oruk etop okpotuk edidem ntem?

Uyo Ọbọn ke abañā Hezekiah ekedi “Tim ńkpọ ufok fo” koro enye ọmọn akpa. Ẹwak ńkan owo ifiokke ini eke mmọ edikpade. Edieke Ọbọn ebighide ndidi mkpa edi ńkpọ emi kpukpru owo edisañade ibe ke esit. Ẹwed Abasi ọdọhọ ete: “enim enọ ndikpa ini kiet ndinyūn nda ke itie-ikpe ke oro ebede” (Mme Hebrew 9:27). Sia nnyin mifiokke ini emi Ọbọn edidide mme ini emi nnyin idikpade, ikpenyene nditim ufok nnyin ye uwem nnyin inim kpukpru ini.

Nte afo ekere ete ke imọ iyebeñe idem ndisobo ye Jesus edieke afo okoidekoi esin ndiyarade idiok-ńkpọ mme ndiyom erifen? Nte afo oyom ndisobo Jesus ye uwem idiok-ńkpọ ye mme akañā emi eketrede ndisio? Ekpenem Ọbọn esit edieke “iditimde uwem nnyin inim” inyūn inam enye ọsuhọ ntre.

Akam

Mbemiso Hezekiah okot nditọ ufok esie ndinọ akpatre item ye nditiñ uduak esie, enye ọwọnọrede iso esie ese ibibene onyūn ọbọn akam. Nnyin imeti ite ke Ahab ama ana ke mkpana esie onyūn ọwọnọrede iso esie efep (1 Ndidem 21:4). Ahab ọfuhọ inyūn inyimeke ndidia ńkpọ. Enye akayat esit koro enye mikekemeke ndinam uduak esie. Edi Hezekiah ọwọnọrede iso esie ese ibibene man enye efre abañā kpukpru owo ke ubet oro, ndinyūn nsuhọ ikpọn nte enye ọbọnde akam. Ke ukem usuñ oro, mfin emi, nnyin imekeme ndisiri utọn inyūn ibọp enyin ibaha mme mmọ emi ekande nnyin ekuk man ikere ibañā Jesus, ibọn akam inọ Enye, inyūn isuhọ ikpọn ye Enye. Ke ini unana, ediwak mbon Abasi ema eda esit mmọ eñwek akam ke ebiet emi ifet mikoduhe nditọn edọn. Ke itie utom, ke itie mbre ye ke ebiet mme owo ekande mmọ ekuk, ediwak mbon Abasi ema ekpep ndiberi idem mmọ mbaha ye Ọbọn nte ebọnde akam ke esit.

Ke enye ama ọkọbọ etop oro, akpa ńkpọ emi Hezekiah akanamde ekedi ndibọn akam. Edieke utọ etop oro okposimde ndusuk owo, ekeme ndidi mmọ ekpebem iso ekekọm kpukpru mme ufan mmọ tie-suñ, mme ndibat okuk mmọ, mme ndineñere mme ukwañ usuñ mmọ, mme ndinam mme akpatre ebeñe. Hezekiah ọkọbọn akam. Edi akpanikọ nte ke Hezekiah ama esibọn akam ndien-ndien koro enye akamade Ọbọn. Ẹkpọ emi enye akamade ekebem iso oduk esit esie. Edieke nnyin imade Ọbọn iyekere ibañā akam mbem iso mme ńkpọ eken. Owo Abasi ọbọn akam ndo-ndo oro enye edemerede ke usen ubok, enye onyūn ọbọn akam nte akpatre ńkpọ ke okoneyo; ọbọn akam mbem iso enye adia udia, mbem iso anam utom, mbem iso enye ebre mbre. Ke mfina mme idara ekededed adade itie ke usen, owo Abasi ọbọn akam. Idighe nte ke ana esioro uyo ebọn kpukpru akam emi, edi mmọ ekeme ndida itie suñ ke isọn esit.

Nditi

Nso ke Hezekiah eketiñ ke akam esie? Enye ekebeñe Abasi, ete eti nte imọ ikasañade ke iso Esie. Hezekiah ama ọfiok ete ke Abasi ke okokut mme edinam nnyin. Ndsuk ini mme ufan nnyin, mme ete ye eka nnyin ye mme andikpep nnyin ikwe inyūn ifiokke se nnyin inamde, edi Abasi okut onyūn ọfiok. Ndsuk owo ekpema nte Abasi efrede mme ńkpọ emi mmọ ekenamde. Hezekiah ekebeñe Abasi ete eteti mmọ. Enye ikpebeñeke ite eti usuñ ye edu nte enye akakamade ufok esie, mbọhọ-iduñ ye mme asua esie. Enye ikeseemeke man Abasi onim imọ uwem ebighi. Enye ọkọdọhọ, “Jehovah, mbok ti nte ńsañade ke iso fo ke akpanikọ, ye ke ofuri esit, mma nnyūn nnam se ifonde ke iso fo.”

Ke Hezekiah ama ọkọbọn akam, enye atua ọkpọsọn. Enye ekedi akparawa, isimke kaña isua 40 ke emana. Ọbọn ama ofori uwem esie ye ukara esie. Ke akpanikọ, Hezekiah ama atua eyet koro enye akpama ndika iso ndu uwem esisit, man anam nkpọ ọnọ ikọt esie ye Abasi esie.

Enọ Etop Efen

Mbemiso Isaiah, Anditiñ ntiñ-nnim ikọ ọkpọn okure edidem Ọbọn ama ọdọhọ enye afiak etiene Hezekiah ye etop efen. Ke ini enye emi, Abasi ọdọhọ Isaiah etiñ ọnọ Hezekiah ete ke imọ iyedian isua efut ke isua uwem esie. Isaiah ama ọwọnọre ini kiet onyuu ọsọsọp ayak etop Ọbọn ọnọ enye. Ndusuk owo ekpeduon ke nditiñ udiana etop emi, koro akpa etop mikwọwọke isu. Kpa nte Jonah emi ekedọhọde ofiori abaña Nineveh! Enye ete “osuk kaña usen aba, ndien Nineveh eyebiara” (Jonah 3:4). Edi ikosoboke Nineveh koro mmọ ekesuhọrede idem mmọ enyuu efiori ekot Abasi enyuu ekabare esit. “Jonah asua oro eti eti,” sia se enye eketiñde mikwọwọke isu. Enye ikenyeneke ima inọ kpukpru ukpọn mme andiduu Nineveh emi ekpekesobode edieke mmọ mikpọkọbọnke akam.

Ibọrọ

Ke adaña emi Hezekiah ama ọkọbọn akam, Ọbọn ama ọdọhọ ete, “Mmokop mkpe-ubọk fo mmokut mmọn-eyet fo; sese, nyenam udọnọ okure fi.” Emi ekedi ibọrọ akam esie. Hezekiah ama ọbọ awak akan nte enye ekebeñede. Ke ebete edikọk udọnọ esie, ema eñwọnọ ndifak Hezekiah ke ubọk edidem Assyria ye ndikpeme obio oro. Koro Hezekiah ama ọkọbọn akam, enye ama ekeme nditie mbet edikọk udọnọ esie ye edidian isua uwem nnọ enye ọkọrọ ye emem ke ubọk mme asua esie.

Akam ọkpọkpuhọre ediwak nkpọ ọnọ nnyin mfin emi, ukem-ukem nte akanamde ọnọ Hezekiah. Se ikotibede inọ Hezekiah ke obukidem ekeme nditibe ke nkañ spirit nko. Ke edisana Nwede Abasi nnyin ikot ite “ukpọn eke anamde idiok eyekpa” (Ezekiel 18:20), nko “nkpọ eyen-utom idiok nkpọ edi mkpa” (Nwede Mbon Rome 6:23). Ke ntre mmọ emi mibọhọ erinyaña “ekpaña ke ndudue ye mme idiok-nkpọ” (Nwede Mbon Ephesus 2:1) eyenyuu etak ke nsinsi. Edi mmem-mmem nkpọ mme anam-idiok ndibọn akam, ndien eyekpuhọre idaha mmọ ke iso Abasi. Erikọk udọnọ ukpọn emi udọnọ idiok-nkpọ omumde. Ekeme ndidian uwak edidiọn ke uwem mmọ ọkọrọ ye nsinsi ini ye Ọbọn ye ikot Esie. Nte akam ọkpuhọre nkpọ ndomo kiet ke uwem fo, ke nkañ obuk-idem mme ke nkañ spirit?

Nkọp -Uyo

Isaiah ọnọ uyo ete enọ imọ ebok fig, emi ekedade edian ke oyo Hezekiah. Hezekiah okokop nsọn-idem koro enye okokopde uyo anditiñ ntiñ-nnim ikọ eke Abasi, kpukpru ini Abasi osuk oyom mbuotidem ye nkọp-uyo oto nnyin. Ndusuk ini Abasi oyom nnyin inam nkpọ man otodo owut mbuotidem nnyin ke Enye. Mme uwut-nkpọ edu ke Nwede Abasi emi Ọbọn okoyomde nkọp-uyo ndiwut mbuotidem owo mbemiso enye ọbọ erikọk. Jesus ọkọdọhọ owo emi ubọk akakpade, ete “Nyanare ubọk fo,” Nte owo oro anamde ntre, ubọk esie “onyuu akabare ọfọn” (Mark 3:5). Ekedọhọ owo emi ọkọdọhọde akpa-ubeñ ete adaha ada asaña. “Owo oro adaha ke enyọn ọnyọn ufok” (Matthew 9:7). Ema enam enye okop nsọn-idem!

Eketeme mbon akpa-mfia duop ete ekewut mme oku idem mmọ, emi akasañade nte ibet etemede (Leviticus 14:2). “Edikem nte mmọ esañade eka enam mmọ esana” (Luke 17:14). Jesus ọkọdọhọ owo nnan ete “ka keyet mmọ ke mkpọdihọ mmọn Siloam.” Ntre ke owo nnan emi oyom usuñ esie okosim mkpọdihọ mmọn Siloam. “Owo oro aka ekeyet mmọ, onyuu afiak edi okut usuñ” (John 9:7).

Ke usuñ kiet mme eken ana iwut mbuotidem nnyin ke Jesus. Enye ọkọdọhọ ete, “kpukpru nkpọ ekededi eke mbufo ebọnede akam ebeñe, enim ete mme imọ ima ibọ inyene, ndien eyewọrọ ọnọ mbufo” (Mark 11:24). Mmọdo ke ndikop uyo nnọ Abasi ye mbuotidem ke Enye nnyin imekeme ndibọ ibọrọ akam nnyin.

Mme Utibe -Nkpọ

Ke ini Hezekiah ama ọkọbọn akam onyuu onim uyo Anditiñ ntiñ-nnim ikọ, ema enọ enye idiọn ete ke eyekọk udọnọ esie. Utin ama afiak edem ikpat duop. Hezekiah ọkọdọhọ ete ke edi “ekpri nkpọ” utin ndika iso ikpat duop nnyuu nsọp nsop. Nko utu ke ndinọ Abasi ubọn mme owo eyetiñ ikọ ndiwut nte ke obubit enyọn okofuk utin, midighe eyedọhọ ete, okoto ukpuhọre emi okodude ke ofum akanam etie nte utin ama osop. Ndusuk owo eda mbufo ifiok eñwana ndiwut ubọk utom Abasi utu ke mmọ ndinyime nte ke Abasi ke ananam mme utibe-nkpọ.

Ke ntak emi, mmọ emi ekedude ke ubet Hezekiah ema eda ekpere ndise dial utin ke ini Isaiah obọnde akam. Abasi ama oboro! Mbukpon dial utin eke Ahaz, ete Hezekiah, ama afiak edem ikpat duop. Utin ke akpaniko ama afiak edem ke minute aba, ndien ototo ntak akasana ke ido esie!

Abasi ama anam utibe-nkpo efen ke ndikok Hezekiah ofuri-ofuri udono emi okposunde ke mkpa. Enye ama ekpere ndikpa, edi ke usen ita ama ekebe enye ama ekeme ndidok ke ufok Jehovah!

Eno Abasi Itoro

Ke ini udono ama okokure Hezekiah, enye ewet ikwo ekom ono Abasi. Enye etin abana udono esie ye nte imo ikesemede ikot Abasi. Hezekiah odoho ete “Ndidoho didie? Enye okodoho mi, Enye onyuni anam” (Isaiah 38:15). Enye onim ete ke Abasi ikonoho enwono ikpon edi Abasi ama anam enwono oro osu.

Mme enwono edu ke Nwed Abasi ono nnyin mfin emi. Ke nnyin inimde inyuni ikopde uyo Abasi Enye eyenam mme enwono oro esu ke uwem nnyin. Abasi akanam enwono ono Abraham, emi ke ekikere owo, eketiede nte idisuhu, onyuni etiede nte idorenyin iduhe. Edi Abraham ama onim Abasi ke akpaniko. “Edi mbuotidem ibohoke enye: enye owuk enyin ese unwono Abasi, inyuni iyikke ke unana mbuotidem, edi akabare enyene odudu oto ke mbuotidem, ono Abasi ubon: onyuni otim obure ofiok ete, Abasi ekeme nko ndinam se Enye okonwonde” (Nwed Mbon Rome 4:20, 21).

Hezekiah ama ono Abasi ubon ke ndinim enye uwem. Enye otoro Abasi ke erikok udono esie. Hezekiah odoho ete: “Koro obio ekpo midikomke fi, mkpa midinyuni itoroke fi: ... odu-uwem, idem odu-uwem eyekom fi, kpa nte ami nnamde mfin” (Isaiah 38:18, 19). Hezekiah nko ama ewet mme ikwo ekom ye itoro ono Abasi emi edidade ekwo ke ebiet ukpono Abasi. “Nnyin iyekwo ikwo mi ke ofuri usen uwem nnyin ke ufok Jehovah” (Isaiah 38:20).

Udomo

Ke ini Abasi akanamde utin afiak edem ke ntoi-nkanika (minute) aba, ofuri ison oro ema efiok ete ke nkpo emi akanam mitibeke ama otibe. Ibhighe ikwo oro asuana. “Nkpo ndyo oro ekenamde ke ison.” Edidem anyan idut Babylon odon mme isun-utom ye mme eno etiene Hezekiah. Ke ini emi Abasi ayak Hezekiah “okpon enye, ete idomo ifiok kpukpru se idude enye ke esit” (2 Chronicles 32:31). Hezekiah ama odomo Abasi, idaha emi Abasi okodomo Hezekiah.

Mbon Babylon eda eno ye mme nwed ekom esok Hezekiah. Hezekiah ama ama mme nnem-inua ikwo itoro ye utibe-nkpo. Enye ama onim mme isun-utom esen idut emi ke akpaniko. Mmo esana ntre eduk okure edidem, ese mkpodooho eke silver, gold, ye mme nsun-urua itiat. Hezekiah ada mmọ odok ke ufok ubon nkpo-ekon esie. Enye ikenyeneke aba ndibe nkpo ekon idahemi koro enye omonim ufok esie inwan ono mme ndun-ndiana esie. Mmo eduk ke kpukpru ebiet, Hezekiah ke anam inua ndiwut uforo esie, man mbon Babylon ekut.

Ikpikpu nwut-idem Hezekiah emi ikenemke Abasi esit. Hezekiah ke ndinam ntem, okono idemesie itoro, ikonoho Abasi ke abana uforo esie. “Hezekiah inamke usiene ke ufon emi efonde enye; koro esit esie emenerede ke enyon” (2 Chronicles 32:25). Ke ini idomo emi, Hezekiah ama oduo koro enye ikonoho Abasi itoro ye ubon.

Iyaresit Abasi

Ema efiak edon Isaiah, anditin ntin-nnim ikwo eno Hezekiah. Hezekiah ama onyime ete ke mbon Babylon ema ekut ofuri nkpo ke ufok esie, ke iduhe nkpo-uto emi enye mikowutke mmọ. Isaiah etin ikwo Abasi. “Kpukpru se idude ke ufok fo, ... eka Babylon: nkpo ndomo kiet idisuhoke.” Akana nte etan ndito Hezekiah nte mbuot-ekon mbon Babylon koro enye okbuotidem ye mmọ emi akan Abasi.

Ke ini Hezekiah okosuhorede idem okpon nkohoridem esit esie, Abasi ama esik ufen, ke ntre ikotibeke ke eyo-uwem Hezekiah. Enye ama oyoho ye esit ekom koro Abasi okonde enye emem ye akpaniko ke eyo esie. Ekeme ndidi esit esie ama odu ke mfuhok ke ndifiok ete ke imo ima ikpu Abasi ke ini idomo, nko ke imo ikedi ntak mfuhok emi akanade nte osim ndito esie.

Uwem nnyin, mfin emi, ekeme ndinam nkpo ke uwem mbon efen, oro edi, ke ndinam mmọ efon mme ndinam mmọ edio. Ke ndidu uwem nno Abasi ye ndino Abasi ubon, nnyin imekeme ndidi ntak eti ido ke edu uwem mbon efen. Nnyin ikpakam iyak unwana nnyin ayama ke iso owo, man mmọ ekpekut nti utom nnyin enyuni eyom ndinam ntre; man mmọ ekpeno Abasi ubon ke ndidu uwem nno enye!

Owo ekeme didie ndinam akpanikọ nnọ Abasi ke ini idomo? Job ọkọdọhọ ete: “Koro enye ọfiokde usuñ eke odude ye ami: enye odomo mi: nyeworọ mbiet gold. Ukot mi omum ikpat esie, mmekpeme usuñ esie, nnyuñ ñwahake. Ama edi ewuhọ inua esie, nnyuñ ñkabakede ñkpọñ enye; mmonim ikọ inua esie ñkan uduak mi” (Job 23:10-12).

Job ama okut ete ke Abasi edi ebiet ubọhọ owo Abasi ke ini unana. Enye ọbuọt idem ye Abasi ke ini idomo, enye ikonyuñ iduọhọ. Abasi ọñwọñọ ndidu ye ikọt esie. Abasi ọdọhọ ete: “Enye eyeseme ọnọ mi, ndien nyeyere enye. Nda ye enye ke itie ukut; nyenyaña enye, nnyuñ ñkpono enye” (Psalm 91:15). Kot ke Jeremiah 17:7, 8 se Abasi edinamde ọnọ mmọ eke ebuọtde idem ye Enye.

MME MBUME

1. Anie ekedi Anditiñ ntiñ-nnim ikọ ke ini emi?
2. Anie ekedi edidem Judah?
3. Nso etop ke Edidem ọkọbọ?
4. Nso ke Hezekiah akanam ke ini enye okopde mme ikọ anditiñ ntiñ-nnim ikọ?
5. Nso edi ntak emi ekenimde Hezekiah uwem?
6. Isua ifañ ke ekedian ke isua uwem Hezekiah?
7. Nso idiọñọ ke ekenọ Hezekiah?
8. Siak mme utibe-ñkpọ iba emi Abasi akanamde ọnọ Hezekiah.
9. Nso edi ntak emi Hezekiah mikebehe udomo?
10. Nso ikotibe koro enye mikebehe udomo?